

e lena eleková

♀

morituri

ASPEKT
knižná edícia

Elena Eleková (1978) sa narodila v Sobranciach. Vyštudovala medicínu, literatúre sa venuje vo voľnom čase. Časopisecky jej vyšli básne a poviedky, debutovala románovou novelou z prostredia psychiatrie *Život pri živote*, za ktorú získala prémiu Literárnej ceny Mám talent 2011.

elena eleková

morituri

ASPEKT

Elena Eleková: Morituri _ Vydalo Zájumové združenie žien ASPEKT roku 2014 ako svoju 119. publikáciu _ www.aspekt.sk

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky _ Copyright © autorka 2014 _ Redakcia: ASPEKT _ Cover design © Layout JS. 2014 _ Produkcia: CeTePe, s. r. o., Bratislava _ Prvé vydanie _ ISBN 978-80-8151-030-4 (ePub) _ ISBN 978-80-8151-031-1 (mobi) _ ISBN 978-80-8151-029-8 (PDF)

V texte je citovaná zbierka poviedok – Sándor Márai: Mágia (Kalligram 2012, preklad Peter Macsofsky).

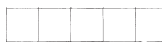
--	--	--

i.

Biele našľahané oblaky na letnej oblohe. Biela stena, biele prestieradlá, moja biela uniforma...

Biela v skutočnosti nie je farba, povedal náš fyzikár. Biela je taká sterilná, povedala moja sestra, keď si vyberala svadobné šaty.

Biela je nezávislá a nekompromisná. Najmä, keď sa od nej odráža ostré letné slnko. Odskaľuje aj od lesklých lakovaných skriniek, prechádza sklom vitríny s liekmi. Skrinky sú krémové, podlaha šedá. Trocha nehrdzavejúcej ocele na inštrumentačnom stolíku, inak nič, čo by sa mohlo lesknúť. Skla ubúda. Všade samý plast. Hadičky, striekačky, vrecká infúzií. Všetko jednorazové. Sterilné. Priam kuchynsky prítulné. Sterilnej rovnostárskej bieloby rovnošiat tiež ubúda. Nosia sa modré, zelené, žlté, lososové. Škoda. Mám rada bielu. Dobre na nej vidno špinu.

Krv má mnoho farieb. Zo žily tečie český granát, z prsta jahodová šťava. A keď sa vyleje pod kožu, predvedie postupne všetky odtiene dúhy.

Tieto sinky zatiaľ hrajú fialovou. Takto vyzdobené stehná sú chudučké a ich majiteľka mentálne zaostalá, má nejakú poruchu reči a chýbajú jej zuby. Rozumiem iba každému štvrtému slovu a musím sa pritom pekne sústrediť.

„Čo sa vám stalo?“ pýtam sa.

Začne divo rozhadzovať rukami, v tmavých vpadnutých očiach sa zalesknú slzy.

Rozpráva najskôr čosi o tom, že boli u nej nejakí chlapi, áno, určite spomína akýchsi chlapcov, potom svetlo, hovorí, že jej niekto svietil do očí. Nič, čo by som si dokázala zmysluplne spojiť. Po štvrtíhodine to vzdám.

„Čo je zač, tá nová?“ nadhodím Michaela, ktorá prebrala službu.

„Nejaká mentoška,“ povie roztržito, pripravujúc ordinácie. „Strašne smrdela. Vito ju musel osprchovať – vrieskala mu v kúpeľni ako po minútá. Priviedla ju sestra, ale býva sama.“

„Sama?“

Michaela pokrčí plecami. „Asi sa vedela o seba postarať, možno taký tichý blázon. Iba teraz im narobila problémy. Zaháňala sa pred obchodom palicou na synovca s kamarátmi.“

Chlapci... Ale prečo jej svietili do očí? A čím?

„Nejako za sebou ťahá pravú nohu,“ podo-
tknem.

„Možno to má od narodenia.“

„Píše o tom niečo doktor?“

„Wirdzek?“ uškľabí sa.

Doktor Wirdzek je povestný telegrafickým
štýlom – správ, ordinácií, vizít.

„Zdá sa mi, že ju to bolí.“

„Tak sa jej spýtaj, ja nemám nervy sa s ňou
dohovárať, je to horšie ako s hluchonemou,“
Michaela začína byť nervózna.

„Skúšala som, tiež jej veľmi zle rozumiem.“

Nevenuje mi pozornosť, sústredene počíta
lieky v skrinke.

„Dokelu, zasa chýbajú! Ja toho Vita pretrhnem!“

„Čo s tou nohou?“

Pozrie na mňa a vzdychne.

„Dobre, poviem mu. Nech ju prehliadne, ur-
čite ju videl len od dverí.“

„Nehovoril Vito, že tá žena má modriny na
stehnách?“

„Mne nehovoril nič,“ nazrie do záznamu.

„Ale zapísal to.“

Vito je po Wirdzekovi druhý telegrafista, za-
pisuje iba, čo musí. Niekedy ani to nie.

A rozpráva podobne.

Keď sme sa zoznamovali, presnejšie, keď ma
staničná sestra predstavovala v deň môjho ná-
stupu do práce, premeral si ma spolu pohrdavo,
spolu drzo a poznamenal iba čosi ako:

„Ďalšia samaritánska letnička?“

Nikdy som sa ho nespýtala, čo tým presne myslel, tak ako sa v podobných situáciách nezvyknem pýtať nikoho.

Keď žene pred Wirdzekom vyzliekam pyžamové nohavice, cítim sa trápne. Je naozaj strašne chudá, trne bedrových kostí jej trčia ako tatranské štíty a pod nimi sa na vnútornej strane stehien vyškierajú čerstvé modriny. Alebo hematómy, ako napísal Wirdzek.

Volá sa Hana. Hana Nevická. To meno s ňou vôbec neladí.

Melanchólia má pre mňa farbu západu slnka. Ružová bez nehy, odretá do krvava, zaplápolá okolo hlavy smutnej vrby ako tragická svätožiara. Cudzokrajné kríky a okrasné trávy decentne lemujúce dláždené cestičky sa v nej mdlo zalesknú.

Lekno na hladine jazierka uzavreté pred svetom, hneď vedľa altánku skupinka triviálnych, domáckych cíní neslušne hýriaca farbami. Chvíľami sa mi zdá, že spoza smrekov nevykukne náš dom, ale prinajmenšom šľachtické sídlo. Mamin hrad a jej zámocká záhrada, plod jej vášne a umu záhradného architekta.

Sedí v kresle, pohľadom pohládza záhony a rukou si upravuje svoj večný účes – mikádo

z hustých, tmavých vlasov, ktoré som po nej, bohužiaľ, nezdedila.

Pred ňou na stole stojí šálka s čajom. Ladí so šľachtickou záhradou. Nevyznám sa v porceláne, ale som si istá, že je z tých lepších. Ako všetko, čoho sa mamina ruka dotkne. Škoda, že nežijeme v starých časoch, náramne by sa jej hodilo oslovenie pani profesorová.

Pozrie na mňa svojimi pokojnými očami, vlúdne a dostatočne odťažito. Dostatočne na to, aby som sa jej s niektorými vecami nezverovala. Aj tak viem, aká by bola odpoveď.

Niekedy sa mi zdá, že si jedna druhú prezeráme s utajovaným údivom nad tým, ako je možné, že dve tak odlišné ženy spájala kedysi pupočná šnúra. Za roky, čo sa poznám, som o sebe nezistila nič povzbudzujúce, čo by som od nej bola zdedila. Možno mám iba slepú škvrnu. No ani sa nepamätám, že by mi mama niekedy povedala okrídlenú vetu, ktorú matky hovoria raz so skrytým nadšením, inokedy s bolestným poznaním: Ty si ako ja.

„Ide to v práci?“ prehodí zrazu a upije si zo šálky.

Mám pocit, akoby oboje urobila veľmi leda-bolo.

„Ide,“ odvetím, naoko tiež ledabolo.

Viac sa nepýta. Viem, že jej moja práca nevonía. Čo už s tým? Voňavá naozaj nie je. Voňavá je matkina záhrada, kuchyňa a spomien-

ky na detstvo prežiarené otcovým úsmevom, na čas, keď spolu s nami deťmi objavoval vesmír jazykom značne vzdialeným jeho univerzitnej reči.

Mama mu tú úlohu láskavo prenechala. Tak ako mu prenechala ilúziu mnohých vecí a pritom starostlivo a neohrozene budovala svoj svet, v ktorom sme mali mať všetci svoje pevné, viac-menej jasne stanovené miesta.

Vždy bola praktická. Aj vtedy, keď ju vlni viezli do nemocnice so srdcovým záchvatom. Nakázala mi, čo mám doniesť a urobiť.

„Otec nevie zvládať takéto situácie,“ povedala mi. Skonštatovala to tak triezvo, až sa to k permanentnému ľúbostnému obdivu voči mužovi jej života vôbec nehodilo.

Vtedy som si prvýkrát uvedomila, ako dobre sa navzájom ľudia poznajú, keď spolu žijú dlhé roky.

„Kedy sa otec vráti?“ opýtam sa.

„Zajtra,“ odpovie a zdá sa mi, že za tým počujem ľahučké vzdych.

Kedysi s ním chodievala všade, kam sa dalo, a aj s nami. Milovala som tie cesty.

Teraz už radšej ostáva v svojej záhrade. Je to bezpečnejšie, pohodlnejšie, aj keď sa bojí. O svojho pána profesora, aby sa mu nestalo niečo po ceste a aby na ňu nezabudol.

Odrazu sa na mňa prenikavo zadíva.

„Čo budeš ďalej robiť?“

Myslela som, že téma môjho životného uplatnenia je na tento deň vyčerpaná, o to viac ma to zmätie.

„Neviem,“ hlesnem do dusnej atmosféry presýtenej vôňou kvetov a matkinho strachu.

Podvedome vycítim, že moja dnešná návšteva sa týmto skončila. O chvíľu sa vykrútim pod zámienkou, že ráno skoro vstávam a odolám matkinmu presviedčaniu, aby som ostala spať u nich. Odídem napriek tomu, že viem, ako sa budem celý čas báť, či sa jej v noci niečo nestane.

Molnár ma mal vždy svojím spôsobom rád. Až tak, že som mu smela hovoriť Peter, hoci by som mu mohla byť dcérou. Mama ho dodnes oslovuje pán Molnár, aj keď je najlepším otcovým kamarátom z akademických kruhov. Pozoruhodné, aký dlhý čas môže medzi dvomi ľuďmi pretrvať éterický, ale predsa vždy citelný dištanc. A z maminej strany, tak to vnímam, aj ľahučké pohrdanie, ktoré inak sebavedomý a rozšafný Peter prijíma v tichosti s čudnou pokorou. Akoby to bola daň za to, že smie pobudnúť v našej rodine, ktorej ovzdušie, ako sa raz vyjadril, na neho vždy blahodarne vplýva. Neviem, či je dôvodom práve rodinné ovzdušie alebo tajný obdiv nad trvalým a pevným man-

želským zväzkom našich rodičov od neho, rozvedeného a životom sa potácajúceho od jednej študentky k druhej, „až kým ich neomrzí“. S tou poslednou sa rozišiel nedávno, hoci vlani oslávil šesťdesiatku. Myslím, že práve pre toto ho mama v podstate neznáša.

Keď sa teraz dívam, ako v altánku otvára víno, prvé, čo si všimnem, je, že zostarol. Akoby zacítil môj pohľad i myšlienku, zdvihne hlavu a vzdychne:

„Zostarli sme, Duša, však?“

Duša, tak mi nehovorí nikto iný. Alebo ešte Duša moja.

Vzápätí sa však opanuje a snaží sa obrátiť inam:

„Ty si, samozrejme, dáma v najlepších rokoch, a, prisámvačku, si hádam ešte i opeknela, odkedy som ťa nevidel.“

Usmejem sa:

„Tak vy ste potom muž v najlepších rokoch, u mužov je predsa všetko posunuté kvôli neskoršiemu dospievaniu.“

„No, že som nikdy nedospel, to mi mama hovorí stále, ale never tomu, že chlap v šesťdesiatke je v najlepších rokoch. Na starnutí nie je nič dobré ani pekné,“ mávne rukou, sám si naleje a pokračuje:

„Fero Ringo Čech to dobre povedal: Hovorí sa, že človek je taký starý, ako sa cíti, čo je ale pekná kravina. Môžete sa cítiť hocijako dob-

re, ale horšie vidíte, počujete, strácate stabilitu, prestávate si pamätať. Takže, pokojne sa môžete cítiť na šestnásť, ale je vám to hovno platné!“

Otec mlčí, pohľadom blúdi po záhrade, v tvári má ten svoj ničnehovoriaci úsmev. Ktovie, čo si myslí o rečiach svojho o päť rokov mladšieho kamaráta.

„Počul som, že máš novú prácu.“

Molnár sa rozvalí na lavičke, teraz zreteľne vidím jemný tras ruky, v ktorej drží pohár. Nechce sa mi o tom rozprávať, ale on je už nalaďený.

„Ako to môžeš vydržať? Moja mama tam raz ležala, a keď som ju navštívil, celá izba bola plná smradu, skoro som sa povracal.“

Myknem plec om a zahľadím sa na cínie.

„Mala by si si nájsť niečo poriadnejšie. Toto ti rozhodne nepristane, Duša moja.“

„Vravel som jej, že by mohla...“ ozve sa otec.

„Otec, vieš, že nebudem nikomu brať prácu,“ vpadnem mu do reči.

Zmlkne. Na chvíľku je mi nepríjemné, že som na neho takto vybehla, ale Peter už odvádza pozornosť na víno.

„Výborné, Dušan, u teba si vždy dám naozaj rád do nosa.“

Neviem, či si môj otec prial Dušana namiesto Dušany, ale jedna kamarátka mi raz povedala, že je vo mne niečo mužské. Nechápala som, o čom hovorí. Vlastne to neviem doteraz.

Po chvíľke ticha naplneného slastnou degustáciou sa Peter začne rozčuľovať nad svojimi študentmi.

„Tvária sa, akoby tu už ľudia nemuseli ani žiť. Akoby všetci mohli odísť do veľkého mesta, do zahraničia a tam robiť za pár šupákov, ktorými doma zaplatia za nájom a žrádlo.“

Otec nepatrne prikyvuje.

„No povedz, kto z tých, ktorým prednášaš, ostane u teba robiť? Z tých dobrých, samozrejme.“

Molnár gestikuluje, ruka sa mihá, tras sa dá ťažšie rozoznať.

Pozriem na otca. Sedí v svojej typickej polohe, noha preložená cez nohu, v kolene ohnutá do pravého uhla, pravá ruka položená na operadle lavičky, ľahko po ňom poklepáva dlhými štíhlymi prstami. Celkovo sa vždy hýbal menej ako Peter. Ak gestikuloval, obmedzil sa napríklad len na jednu ruku.

Pamätám si, ako som sa ho raz opýtala, ako to vlastne bolo, vtedy, za socializmu. Ako sa ho to dotýkalo, čo musel obetovať.

„Nebol som žiadny hrdina,“ pokrčil plecami a v očiach mal stále ten svoj rozpačitý pokoj. Nevie, či má v skrini nejakého kostlivca, ale vtedy som sa rozhodla, že to ani nemusím vedieť. Napokon, ani on sa nikdy prehnane nevracia do minulosti, naopak, ešte stále ho fascinuje nové, pokrok, veda.

I teraz len pokrčí plecami. Znamená to, že nevie, že sa neodvažuje odhadnúť, že vlastne všetkých tých Petrových nehodných študentov chápe?

„Táto generácia má možnosti, o akých sme my ani nesnívali,“ pokračuje Molnár, „ale zas im chýba výdrž, všimni si. Nedá sa na nich spoľahnúť. Chceli by všetko naraz.“

A tak ďalej. Nie som z generácie, o ktorej Molnár hovorí, ale predsa sa vo mne ozýva vzdor. Znova sa zahľadím na jeho ruky. Darmo je, zostarol.

Otec sa náhle zdvihne od stola, a keď sa vráti, podáva mi balíček v ozdobnom papieri.

„Skoro by som zabudol, to je pre teba k narodeninám, oneskorene,“ dodá a zľahka ma pobozká na líca.

„Ajaj, a ja pre jubilentku nič nemám, čo si nepovedal, že oslavujete?“ teatrálny sa pohoršuje Molnár.

„Neoslavujeme,“ odpoviem stručne podľa pravdy, lebo svoje narodeniny som prestala oslavovať hneď, ako som sa osamostatnila.

„Tak ale pripiť na zdravie ti môžem, nie?“

Mlčky si štrngnem s oboma, Peter zaspieva trošku falošne aj živio.

Knihu Máraiových poviedok otvorím hneď večer. Hrdina prvej má presne štyridsaťdva rokov.

Neočakával už veľa dobrého ani od svojho osudu, ani od ľudí; cítil, že slnko jeho života je za zenitom a odteraz bude už len klesať... Bol vo veku, v ktorom má človek pocit, že už pozná podstatu života, pomerne presne vníma javy, vie posúdiť hodnotu slov. Ba niekedy mal pocit, že už pozná všetko, čo život môže predviesť, pozná lásku, smrť, strach, ctižiadosť, nudu.

Ja mám tridsaťdeväť rokov, na ktoré nevyzerám. Niekedy si myslím, že iba preto, lebo som na ne nedozrela. Je za mnou polovica života, nemám rodinu, partnera ani prácu, ktorá by mi bola koníčkom. Doteraz neviem, čo mi vlastne ide dobre, čo by ma naozaj bavilo, čo by som v živote naozaj chcela dosiahnuť. Možno to nie je nič zvláštne, možno je takých žien veľa, no na rozdiel odo mňa je v ich živote vymedzenom rodinou mnoho „musím“, ktoré všetko prikryjú, a ak to občas prerazí na povrch, aj ospravedlnia.

Akosi som sa stratila vo vlastnom živote. Moji rovesníci riešia krízu stredného veku rozvodmi, novými partnerstvami, novými deťmi. Vymeniť ľudí je asi najľahšie. Ja nemám koho vymeniť. Iba ak seba.

Máraiov hrdina nakoniec stretne akúsi Emmu, ktorú si vezme a začne sa čosi, „čo nebude zvlášť dobré, ale ani zvlášť zlé“.

Zaspávam s pocitom, že som opäť pozadu.

Hana Nevická má zlomené jedno rameno lonovej kosti. Z traumatológovho nálezu plného preklepov, do ktorého nenápadne nazriem, si prečítam, že „spadla na oddelení“. Viac nič. Ako to zistil od „hluchonemej“, je mi záhadou. Pokúšam sa to od nej teda opäť vymámiť. Zase rozhadzovanie rúk, plač a akísi „chlopci“. Alebo „chlop“? Vypočúvanie preruší Milada.

„Dušana, na trojke je ovracaná posteľ,“ brechne.

„Kto vracal?“

„Nevypytuj sa, choď a urob, čo treba,“ zavelí namiesto odpovede. Je tu najstaršia a to ju asi permanentne podnecuje k podobnému správaniu. Ale možno to tak bolo vždy.

Keď obriadim nevládnú starú paniu, na oddelenie vkĺzne blondávä štyridsiatnička ako vystrihnutá z módného žurnálu. Na šialene vysokých podpätkoch klepoce nemocničnou chodbou ako zjavenie z iného sveta. Svaly na lýtkach sa jej napínajú; sú to pekné, šlachovité lýtka, suché a hladko oholené, primerane opálené. Mohla by robiť reklamu na topánky. Ženy by podvedome uverili, že v týchto sandálikoch ich nohy zoštíhlejú.

Milada chystá vozík s materiálom. Biele ortopedické šľapky naboso odhaľujú zhrubnutú,

popraskanú kožu na jej päťách a vybočené palce. Na ňu by asi reklama nezabrala.

Za presklenou stenou vedľajšej izby prijíma starý pán svoju ďalšiu návštevu. Chodia za ním každý deň. Aj tohto syna som tu už párkrát videla, ale nikdy nie tak skoro.

Starý muž čosi rozpráva, mladý prikyvuje. Očividne ho rozprávania námaha, nakoniec sa dýchavične rozkašle. Mladý ho pobúcha po chrbte, nato sa starký kašľúc nečakane rozosmeje, chytí synovu ruku a pritisne si k nej tvár. Chvíľku tak zotrvejú. Hľadím na ten čarovný výjav, a keď sa mi oči nepredvídane stretnú s pohľadom mladého, pocítim zahanbenie ako už dávno nie. A vzrušenie. Prehnane horlivo schmatnem Miladin pripravený vozík a odkráčam s ním preč.

Keď sa vrátim, Milada už debatuje na ošetrovni s vymódenou blondínou.

„Viete, ja vás obdivujem, ako to zvládáte. Priznám sa, že ja sa musím na návštevu sem riadne pripraviť. Viete, miesta, ako je toto, sú plné nahromadenej negatívnej energie a citliví ľudia to veľmi zle znášajú. Aj vy zdravotníci môžete mať z toho veľké problémy.“

Ženin hlas je nepríjemne nosový a trochu afektovaný.

„Dušička,“ preruší ju Milada a oženie sa svojím obohratým „ja mám viac diagnóz ako hociktorý pacient tuná.“